

BARTÓK ISTVÁN

„Oly különbségek és dolgok [...] mik tulajdonképen nincsenek”

A Nova grammatica Ungarica megítélésének változásai

Szenci Molnár Albert magyar nyelvtanát¹ az évszázadok során különféleképpen ítélték meg. Néhány jellemző minősítést kiemelve szeretném érzékeltetni az utóélet alakulásának főbb állomásait, a nyelvészeti értékelések rövid ismertetését kiegészítve kritikátörténeti szempontokkal.

Szótára és fordításai után Szenci Molnár egyre inkább érezhette, hogy szükség van egy magyar nyelvtanra is. Saját megfogalmazása szerint kettős célja volt anyanyelve törvényszerűségeinek rögzítésével. Egyrészt a külföld számára látta jónak a magyar nyelv megismertetését: hogy az idegenek meg tudják tanulni, így könnyen boldoguljanak, ha magyar területre utaznak. Ugyanakkor honfitársaira is gondolt.

A nyelvtan II. Móricnak, Móric hesseni tartománygróf fiának címzett ajánlásában így ír: „Készséggel megvallom, hogy a magyar nyelvnek ezeken a távoli vidékeken csekély vagy szinte semmi haszna nincs. De akik Pannonia híres országát bejárni és a török háborút szemlélni óhajtják, azoknak bizony hasznos és szükséges.”² Ezt a szempontot méltányolta a grammatikához írt üdvözlővers szerzője, Johann Rudolf Lavater:

[...]
Szerencsések tehát, kinek most lehet
Elérni a távoli magyar nemzetet
Aki így széles és sima úton mehet.³
[...]

Az olvasónak szóló előszóban Szenci Molnár indítatásként Móric tartománygróf utasítására hivatkozik:

¹ SZENCI MOLNÁR Albert, *Novae grammaticae Ungaricae [...] libri duo*, Hanau, Villerianus, 1610 (RMNy 995).

² SZENCZI MOLNÁR Albert, *Ajánlás az ifjabb Móric úrnak*, ford. BORZSÁK István = Sz. M. A., *Novae Grammaticae Ungaricae libri duo: Új magyar grammatika két könyvben*, hasonmás kiadás fordítással, előszó, ford., jegyz. C. VLADÁR Zsuzsa, Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság, 2004, 49–51.

³ *Rudolphus Lavater Tigurinus epigrammája*, ford. CONSTANTINOVITS Milán András = SZENCZI MOLNÁR, *Novae Grammaticae*, 2004, 77. A szerzőről: *Szenci Molnár Albert naplója*, ford., kiad. SZABÓ András, Budapest, Universitas, 2003, 216.

Mivel úgyszólván valamennyi európai nemzet nyelvét nemcsak különb-különb könyvekben művelik és ékesítik, hanem a sok nyelv kedvelőinek kedvéért nyelvtani szabályokba is foglalják, úgy tetszett a felséges és hatalmas Móric fejedelem úrnak [...], hogy a magyart sem szabad elhanyagolni. Így adta tehát őfelsége kegyelmesen azt a parancsot, hogy hazai nyelvemet, amelyet Szótáram és a Zsoltárok kiadásával próbáltam művelni, amennyire lehetséges, rövid nyelvtani szabályokba foglaljam, és a szabályokat áttekinthető példákkal szemléltessem.⁴

Hihető Szathmári István meglátása, mely szerint a felszólítás „sokkal inkább az anyagi lehetőséget adta meg, mint az eszmét és indítatást”.⁵ Az előszóban Szenci Molnár a szokásos szerénykedés közepette elárulja, hogy magyar használókra is számít: „Én pedig örömezt bocsátom ezt a művecskémet honfitársaim bírói széke elé, s kérem őket, hogy tévedéseimet javítsák ki [...]”.⁶

A munka korabeli kedvező fogadtatásából többen is idéznek dokumentumokat: levélrészleteket, üdvözlő verseket. Ezek leginkább általánosságban méltatják, hogy a szerző milyen nagy mértékben válik hasznára hazájának. Kérdés persze, hogy a kötelező udvariaskodás által megkövetelt humanista közhelyeket mennyire kell komolyan venni; mindazonáltal nem vitatható a szótár és a nyelvtan újdonsága, haszna mind a nemzeti öntudat erősítésében, mind az oktatás gyakorlatában.

Szathmári István a grammatikát méltatva megjegyzi: „A közvetlen hatása persze – mint később meglátjuk – ennek sem volt valami nagy [...]”.⁷ Itthoni használatáról legfeljebb feltételezésekre, következtetésekre hagyatkozhatunk:

Megjelenése után sok példányban küldhette Magyarországra, és eljuttatta külföldi tudós barátainak, ismerőseinek is. [...] Nincsenek adataink a hazajutott példányok számáról. Arról sem, hogy az iskolákban milyen mértékben használták. Vannak azonban olyan tények, amelyek arra engednek következtetni, hogy mind a tudós férfiak körében, mind az iskolákban – az akkori viszonyokhoz képest – elterjedt lehetett.⁸

A munka az évtizedek múltával lassan feledésbe merült. „Komáromi Csipkés Györgynek pl. úgy rémlik, mintha már látta volna Molnár nyelvtanát, de hogy hol és mikor, azt nem tudja. Pereszlényi pedig egy szóval sem említi, hogy akármelyik előző

⁴ SZENCI MOLNÁR Albert, *Előszó az olvasókhöz*, ford. BORZSÁK István = SZENCI MOLNÁR, *Novae Grammaticae*, 2004, 67.

⁵ SZATHMÁRI István, *Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk*, Budapest, Akadémiai, 1968, 175.

⁶ SZENCI MOLNÁR, *Előszó*, 71.

⁷ SZATHMÁRI, 174.

⁸ *Uo.*, 229.

grammatikus munkáját látta volna.”⁹ „Ugyanakkor Szenczi Molnár nevének említése nélkül »plagizál« magyar nyelvtanából.”¹⁰ A nyelvtan érdemeinek hangsúlyozása mellett Szathmári kénytelen megállapítani: „Szenczi Molnárnak a nyelve, nyelvhasználata elsősorban mégsem grammatikája révén hatott, hanem a szinte számtalan kiadásban s a viszonyokhoz képest bizonyára mindig nagy példányszámban, századokon keresztül megjelent művei révén.”¹¹ Legnagyobb mértékben alighanem a Károlyi-féle Biblia Szenci Molnár által „megjobbított” változatának köszönhetően.

Milyen alkalmak adtak módot a Biblia (és a zsoltárok) nyelvi-stilisztikai hatására, más szóval: melyek voltak a nyelvi hatóterületei? Mindenekelőtt az istentiszteleteken rendre a Bibliából vett részleteket hallottak, részben szó szerint felolvasva, részben a prédikációkban azokat interpretálva. De a Biblia volt az „alapanyaga” az iskolai hit- és erkölcstanóráknak is [...] Ha ehhez még hozzávesszük, hogy a zsoltárokat és a Biblia legfontosabb, legszebb részeit a legtöbben könyv nélkül ismerték [...] akkor valóban elmondhatjuk: ez a csodálatos könyv elkísérte az embereket a bölcsőtől a koporsóig, és közben elkerülhetetlenül befolyásolta nyelvüket, beszédüket is.¹²

A *Nova grammatica Ungarica* utóéletében, megítélésének alakulásában fontos szerepe volt a latin nyelvtanhoz való viszonyának. Közismert tény, hogy a nemzeti nyelvek nyelvtanirodalma a latin grammatika mintájára formálódott. Ám azt a körülményt, ami Szenci Molnár munkájának a maga korában előnyére vált, a későbbiekben hátrányként értékelték. A latin nyelv hatása az európai kultúrára vitathatatlan, ugyanakkor korlátait is látnunk kell. A latin stúdiumok hosszan tartó, meghatározó szerepét méltatva Szathmári István megjegyzi: „Nem szabad azonban arról sem megfeledkeznünk, hogy a latin nyelv gátat is jelentett. Elsősorban a magyar irodalmi nyelv – mai megnevezéssel: sztenderd – kialakulását korlátozta. Később pedig – már a XIX. század első felében – még például a tanárok is kevésbé tudván latinul az ilyen nyelven írt még oly kiváló munkák sem tudtak igazán hatni.”¹³

A latinhoz való szoros ragaszkodás elmarasztalására már Szenci Molnár századából is hoztak példát a pozitivizmus virágkorában. Jancsó Benedek említi

⁹ HEGEDŰS József, *Megjegyzések Szenczi Molnár Albert nyelvészeti munkásságához*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1958/1, 48.

¹⁰ SZATHMÁRI, 229, 306–307, 309–317, 319–323.

¹¹ *Uo.*, 229.

¹² SZATHMÁRI István, *A reformáció és benne a Vizsolyi Biblia nyelvi hatása = Emlékkönyv a Vizsolyi Biblia megjelenésének 400. évfordulójára*, szerk. BARCZA József, Budapest, A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1990, 201.

¹³ SZATHMÁRI István, *Bevezetés Szenczi Molnár Albert nyelvtanának magyar fordításához = SZENCZI MOLNÁR, Nova Grammaticae*, 2004, 5.

azt a gyöngeséget, melynél fogva semmi kísérletet nem tettek a nyelvnek a latin nyelv nyügeiből való kiszabadítására. Komoly óhajta és igyekvést ez ügyben csak Medgyesi Pálnál találunk. [...] „Csak ne sajnálnók a fészket, nem a deák nyelvben, hanem magában felkeresni, vinnénk minden kifejezéseket, kimondásokat szokott magyar szólásokra, megtudakozódván szorgalmasan, mint szokták az jó magyar emberek aféle dolgokat kimondani, sokkal magyarabbul szólhatnánk és írhatnánk.”¹⁴

Érdemes még egy-két pillantást vetni a 19. század második felére. Még ha a korszak tudósainak álláspontja sok tekintetben nem is egyezik a modern szemlélettel, érdekes tudománytörténeti adalékokkal szolgál – az adott esetben – Szenci Molnár magyar nyelvtanának utóéletéhez. Jancsó Benedek egyetértőleg idézi Imre Sándort, aki a *Nova grammatica Ungaricá*t összevetve Sylvester János *Grammatica Hungarolatiná*jával, megállapítja:

[Szenci Molnár] [a] nem ismert előd nyelvtanának s a nyelvtan-író magasabb tulajdonainak sem volt örököse. [...] lángelmű újítónak, nyelvtanában éles elméjű összehasonlítóknak s megkülönböztetőnek nem mondható. [...] a magyar nyelv szellemének a latin nyügeiből kiszabadítására mit sem tesz. [...] Mert mind az, mit Molnár nyelvtani munkái előnyére mondhatni, a grammatikus szorgalmát igazolja, de a mit Erdősi szövelemzéséről egy két vonásban sejtetheti, a nyelvbölcsész hivatásáról teszen tanúságot.¹⁵

Jancsó Benedek hosszú, kétrészes tanulmányában először általánosságban értékeli Szenci Molnár magyar nyelvtanát. Érdemeinek elismerése mellett úgy ítéli, hogy „[...] még sem ír egyebet gyakorlati grammatikánál, melyben bár lelkiismeretes szorgalommal gyűjti össze a nyelv tényeit, még sem adja jelét magasabb nyelvtudományos készségének és tehetségének [...]”.¹⁶ A Sylvester–Szenci Molnár összehasonlításban – Imre Sándorhoz hasonlóan – ő is az előbbi javára dönt: „Ime még Erdősi philológiai szempontból tekinti a nyelvek tanulását, addig itt az úgynevezett nyelvmesteri szempont lép előtérbe. És ekként Erdősi álláspontja, mely tudományos volt, egyszerre a köznapiság ismeret, a nyelvmesteres ügyesség színvonalára süllyed le.”¹⁷

A továbbiakban Jancsó részletesen ismerteti Szenci Molnár grammatikáját, az idézett példákat összehasonlítva Sylvester és a későbbi magyar nyelvtanírók megoldásaival, kiemelve a hasonlóságokat és a különbségeket. Az egyes nyelvi jelenségek leírásáról időnként elismerően szól, de jellemzőbb az elmarasztalás. „Molnárnak ez az aprólékoskodás a legnagyobb hibája, mert annyira elmerül a lényegtelen részletek és különbségek

¹⁴ JANCÓS Benedek, *Szenci Molnár Albert nyelvtudománya I–II*, Figyelő, 1879, 104.

¹⁵ *Uo.*, 51. Az idézet forrása: IMRE Sándor, *Geleji Katona István főleg mint nyelvész*, Pest, Eggenberger Ferdinánd, 1869, 40.

¹⁶ JANCÓS, 50–51.

¹⁷ *Uo.*, 54.

kutatásába, hogy mint mondani szokták, a fától nem látja az erdőt.”¹⁸ Az igeképzéssel kapcsolatban említi: „Figyelemre méltó, hogy Molnár, ki annyi aprólékos különböztetést, osztályozást tesz és oly különbségeket és dolgokat is lát, mik tulajdonképen nincsenek – itt olyan gyöngén oldja meg feladatát [...]”¹⁹ Az adverbiumokkal kapcsolatban: „Ezek után számos osztályozást teszen még, melyekben névmást, interjectiot mindent összezavar, úgy hogy a sok osztályozás különböztetgetés veszett útján (és nem útvesztő) tökéletesen eltévedt.”²⁰

Gyökeres fordulat figyelhető meg 1945 után. Ha Szenci Molnár Albertet szalonképessé akarták tenni, akkor a „gyanús” klerikális vonatkozású műveivel szemben erre alkalmasabbnak bizonyult – ideológiai szempontból ártalmatlanabbnak tűnő – nyelvészeti munkássága. Az újabb korszak „uralkodó eszméinek” megfelelően ki kellett emelni a polgárosodásért vívott küzdelmet, „a korabeli Magyarország vallási harcai mögött megbúvó társadalmi harcokat, az érlelődő népi mozgalmakat.”²¹ Ebben az összefüggésben elhelyezve meg lehetett állapítani: „Korához viszonyítva a haladás útján járt, a magyar nyelvtudomány haladó hagyományai között a helye.”²²

Szathmári István a modern nyelvtudomány szempontjai alapján vizsgálja Szenci Molnár grammatikáját a legapróbb részletekig. Legfőképp azokat a részeket emeli ki, „amelyekben Szenczi Molnár továbbment a magyar nyelv felfedező útján, amelyekben még jobban ki tudott szabadulni a latin nyelv és nyelvtan nyűgéből, és amelyekkel az egységesedést és a normalizálódást segítette elő.”²³ Majd azt is megvizsgálja, hogyan érvényesítette elveit műveiben.²⁴

C. Vladár Zsuzsa Szenci Molnár grammatikájának a nyelvtanirodalomra gyakorolt hatását hangsúlyozza. Egyenesen „Szenczi-vonalról” beszél:

Ez a nyelvtan lett a magyar grammatikai hagyomány kiindulópontja. Szinte mindenki ismerte (legalábbis tudott róla, mint Komáromi, aki nem használta), és hivatkozással vagy anélkül, fel is használták. Szemlélete nagy befolyást gyakorolt az egész későbbi nyelvtanirodalomra, és felszabadító hatással volt a magyar jelenségek leírására. [...] Szenczi tudományos igényű, és ezért abban a formában tanításra alkalmatlan grammatikájának hamar megszülettek a pedagógiai célú leegyszerűsítései.²⁵

Az utóbbiak közül részletesen tárgyalja Kövesdi Pál és Pereszlényi Pál munkáit.²⁶

¹⁸ *Uo.*, 109.

¹⁹ *Uo.*, 113.

²⁰ *Uo.*, 115.

²¹ HEGEDŰS, 51.

²² *Uo.*, 45.

²³ SZATHMÁRI, *Régi nyelvtanaink*, 179.

²⁴ *Uo.*, 199–228.

²⁵ C. VLADÁR Zsuzsa, *A korai magyar grammatikák*, Budapest, Tinta, 2016, 41.

²⁶ *Uo.*, 51–67.

A Szenci Molnár-grammatika hatásának vizsgálata és értékelése a nyelvtudomány-történet feladata, akár a későbbi korok nyelvhasználatát, akár a hazai grammatikai irodalmat illetően. Az idézett összefoglaló áttekintések mellett számos nyelvészeti, stilisztikai szaktanulmány foglalkozik egyes részletkérdésekkel. A kritikátörténetre tartozik a munka helye a magyar irodalmi gondolkodásban. Ezt akkor láthatjuk világosan, ha arra gondolunk, hogyan illeszkedett a nyelvekkel való foglalkozás a korszak nyelv- és irodalomszemléletébe.

Ismeretes olyan meghatározás, mely szerint a népnyelvek grammatikai irodalma három diskurzus: egy kultúrpatrióta, egy metafizikus és egy didaktikai metszéspontjában jött létre. A nyelvfilozófiai, ismeretelméleti és teológiai szempontok alapján kínálkozó végtelen távlatok helyett Szenci Molnár magyar nyelvtanának a nyelvi patriotizmus alakulásában betöltött szerepére utalok.

Mint már említettem, a nemzeti nyelvek nyelvtenirodalmának kialakulásában meghatározó szerepe volt a latin mintának, pontosabban a latin–népnyelvű párhuzamos grammatikáknak. A vulgáris nyelvű kifejezések, paradigmásorok, a szabályok megfogalmazásai eleinte a latin magyarázatát, könnyebb megértését szolgálták. Fokozatosan jöttek rá, hogy a megféleltetések során a latin grammatika mintájára a vernakuláris nyelvek sajátosságai is kirajzolódnak, rendszert alkotnak, és rögzíthetők. Megszülettek az egyes népnyelveket latinul tárgyaló szakmunkák is, mint amilyen a *Nova grammatica Ungarica*.

Különösen jelentősek azok az esetek, amikor a különbségekre, azaz a latintól eltérő, az éppen tárgyalt nyelvre jellemző tulajdonságokra derült fény. A nyelvtudomány-történet kiemeli azt a folyamatot, melynek során az apologetikus hangnem panegirikusra vált. Sokáig mentegetőztek a népnyelv egyszerűsége miatt, majd azt kellett bizonygatni, hogy a gyakran lenézett, barbárnak minősített vulgáris nyelv egyáltalán összehasonlítható a tökéletesnek tartott latinnal; később egyre többen büszkén vallották, hogy anyanyelvük akár felül is múlhatja a csodált mintaképet.

Ez különösen fontos volt abban a korban, amikor a nemzeti önazonosság jellemző kifejezőjévé vált a nyelv. Egy népet, népcsoportot többek között az különböztet meg másoktól, hogy megvan a maga saját nyelve. Ennek fejlettsége összefügg az adott nemzet szellemi színvonalával. Így a grammatikabilitás fontos értékmérővé vált. A nemzeti öntudatot erősítette, ha bebizonyosodott, hogy szabályokba lehet foglalni egy-egy élő nyelv rendszerét, azaz hangtanát, helyesírását, alaktanát és mondattanát, ahogyan ezt Szenci Molnár Albert is tette. A humanizmus korában még nem beszélhetünk mai értelemben vett nyelvpolitikai koncepcióról, de a nemzeti gondolat végérvényesen felszabadított egy nyelvművelő tendenciát. Nem véletlenül jellemzik a népnyelvek felértékelésének történetét úgy, mint azt a folyamatot, melynek során a népnyelv (Volkssprache) nemzeti nyelvvé (Nationalsprache) válik.

Magyar vonatkozásban a 16. század első harmadától figyelhető meg a nemzeti nyelv egyre határozottabb felértékelése politikai összefüggésekben. Péter Katalin így jellemzi a Mohács utáni helyzetet:

Az ország egységének tudata nem múlt el, hiszen – amennyire a háborúk engedték – akadály nélkül mozogtak a régi határok között. Hazán pedig nem valami ködös, csak az érzelmeikben létező fogalmat értettek, hanem ezt a közigazgatási határokkal felszabdalt, de lényegében egységes országot nevezték így. [...] Továbbra is élt az ország valamennyi népéből tagokat összetartó „magyar nemzet” vagy „gens Hungarica”, „natio Hungarica” fogalom.²⁷ [...] Akár valamennyi itt élő nép tagjaiból, akár csak a magyarul beszélőkből határozták meg a három részre hullás kortársai a magyar nemzetet, egy ilyenről tudtak. Az ország három részében egy magyar nemzetet láttak. A közigazgatási határok ellenére is egy hazában egy magyar nemzet élt.²⁸

A három részre szakadt, mégis egységes „patriaként” felfogott országban élő, egységesnek tekintett „gens Hungarica” vagy „natio Hungarica” számára összetartó erő a közös nyelv: a „lingua nativa”, a „lingua patria”, azaz a „lingua Hungarica”. A magyar anyanyelvűeknek mindenképpen, de akár a más nemzetiségűek számára is. Az anyanyelv felértékelése, teljes összhangban a más országokban zajló hasonló folyamatokkal, egyre határozottabban válik a nemzeti büszkeség, a politikai összefüggésekben is értelmezhető önazonosság kifejezőjévé.

Nemzetközi összehasonlításban fokozottan értékelnünk kell a magyar nyelv művelésére irányuló törekvéseket akkor, amikor az európai humanista értelmiség tudatában elevenen élt a magyarság műveltségét lebecsülő – sajnos évszázadokon keresztül fel-felbukkanó – nemzetkarakterológiai közhely. Ennek nyelvi vonatkozása 16. századi megfogalmazások szerint: a magyar nyelv annyira primitív, hogy le sem lehet írni, vagy éppen csak elkezdődtek a próbálkozások írásbeli rögzítésére.²⁹

A magyar nyelv csiszolatlanságára hazai szerzőink is utalnak. Egész kis antológiát lehetne összeállítani azokból a 16–17. századi megjegyzésekből, amelyek a fordítás nehézségeit mutatják. A problémák jelentős része a latin és a magyar nyelv különbségeiből adódik. Kecskeméti C. János egyenesen barbárnak nevezi anyanyelvét. Említi Perkins angolul írott művének spanyol és latin fordítását. Majd így folytatja:

Minthogy penigh ez, noha kicsiny, de oly könyv, melly méltó, hogy nem csak ez három nyelven, de minden nyelveken, sokkal inkább penig ezen az magyar nyelven, holot igen barbara lingua, és az kik közöt efféle drága szép

²⁷ PÉTER Katalin, *A haza és a nemzet az ország három részre hullott állapota idején* = P. K., *Papok és nemeselek: Magyar művelődéstörténeti tanulmányok a reformációval kezdődő másfél évszázadból*, Budapest, Ráday Gyűjtemény, 1995, 219.

²⁸ *Uo.*, 222.

²⁹ Erről részletesebben: BARTÓK István, „Tőlünk telhetőleg művelni és gazdagítani”: *Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1530–1580 között*, Budapest, Universitas, 2023, 254–267.

könyveknek nyelvünkre való fordítása szükséges és hasznos volna, legyen,
és mindeneknek, kik írást olvasni tudnak, kezekben forogjon [...].³⁰

A 16. század második felétől egyre gyakrabban felbukkan az igényes stílus követelménye. Erre utal a „magyar nyelvnek való magyarság”, az „ékebb frázisok és magyarabb igék”, a „magyar szónak ékesb folyása”, a „magyarabbúl szólás és írás”, „mind az írásnak s mind a szólásnak igaz őszinte való módja”, a „jó magyarul írás” és hasonlók emlegetése. Ezekben a megfogalmazásokban célként jelenik meg a nyelv sajátosságainak megismerése és helyes használata, a természetéből következő kifejezésmód, szükség esetén a nyelvi eszköztár bővítése, alakítása. A „magyarság” mint követendő norma pontosan párhuzamba állítható a klasszikus grammatika és retorika „latinitas” fogalmával, amely a latin nyelv szabályainak megfelelő, szabatos megfogalmazás követelménye. Német vonatkozásban a „Deutschheit” ugyanezt jelentette.

A magyar régiségben Szenci Molnár is azok közé tartozik, akik rendületlenül igyekeztek anyanyelvüket – Bornemisza Péter szavaival – „tőlük telhetőleg művelni és gazdagítani”. Ennek jelentőségével maga is tisztában volt, amint ezt tanúsítják sokszor idézett önreflexiói. Pontosan tudta, amit már Bornemisza is leszögezett: a nyelv művelése az első állomása annak az útnak, ami elvezet odáig, hogy – felzárkózva a műveltebb nemzetekhez – anyanyelvünkön is a latin választékosságához hasonlóan tudjunk árnyalt tartalmakat kifejezni. Ez pedig már teljes joggal nevezhető irodalmi programnak.

Összefoglalóan megállapíthatjuk: Szenci Molnár Albert nyelvművelő tevékenységének egyik példája, a *Nova grammatica Ungarica* a maga korában nemcsak a népnyelvek felértékelésének európai folyamatába illeszkedik tökéletesen, hanem a magyar irodalmi gondolkodás történetében is megkülönböztetett hely illeti meg.

³⁰ KECSKEMÉTI C. János ford., *Catholicus reformatus*, Kassa, Johannes Festus, 1620 (RMNy 1214A), (:)4v–(:)5r.

BARTÓK ISTVÁN
irodalomtörténész, tudományos tanácsadó
ELTE HTK Irodalomtudományi Intézet
MTA–ELTE HTK Lendület Humanista Kánonok és Identitások Kutatócsoport
bartok.istvan@abtk.hu

*“Differences and things [...] that do not really exist”
Changes in the Perception of Nova Grammatica Ungarica*

Abstract: Albert Szenci Molnár’s Hungarian grammar written in Latin (*Novae Grammaticae Ungaricae libri duo*, published in Hanau in 1610) is the first complete classification of the Hungarian language, including its syntax. It fits perfectly into the European movement toward the rise of the vernacular. Recording these rules makes it possible to express nuanced ideas in the native language as eloquently as in Latin. This contributes to the strengthening of national consciousness and the development of linguistic patriotism.

Keywords: Albert Szenci Molnár, Hungarian grammar, national consciousness, linguistic patriotism

Open Access: Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)